

Etablirana privlačnost novoga: slovenski parlamentarni izbori 2018. godine

Tim Haughton, Alenka Krašovec

**Ovogodišnji slovenski izbori nisu
samo naglasili privlačnost stranaka
koje obećavaju novu politiku, već
i snagu osobnosti, učinkovitost
protuimigrantske retorike te
važnost vođenja predizborne
kampanje**

Još jedni izbori u Sloveniji, još jedan značajan uspjeh za novu političku stranku. Dana 17. kolovoza 2018., gotovo dva mjeseca nakon parlamentarnih izbora, premda na njima nije pobijedio, Marjan Šarec je skucao dovoljno ruku (55 od 90 zastupnika) kako bi zadobio parlamentarnu podršku te time svoju stranku – Listu Marjana Šarca (LMŠ) – postavio na čelo nove koalicijske vlade, a sebe na mjesto premijera.

Međutim, ovogodišnji slovenski izbori nisu samo naglasili privlačnost stranaka koje obećavaju novu politiku, već i snagu osobnosti, učinkovitost protuimigrantske retorike te važnost vođenja predizborne kampanje.

Žudnja za novime

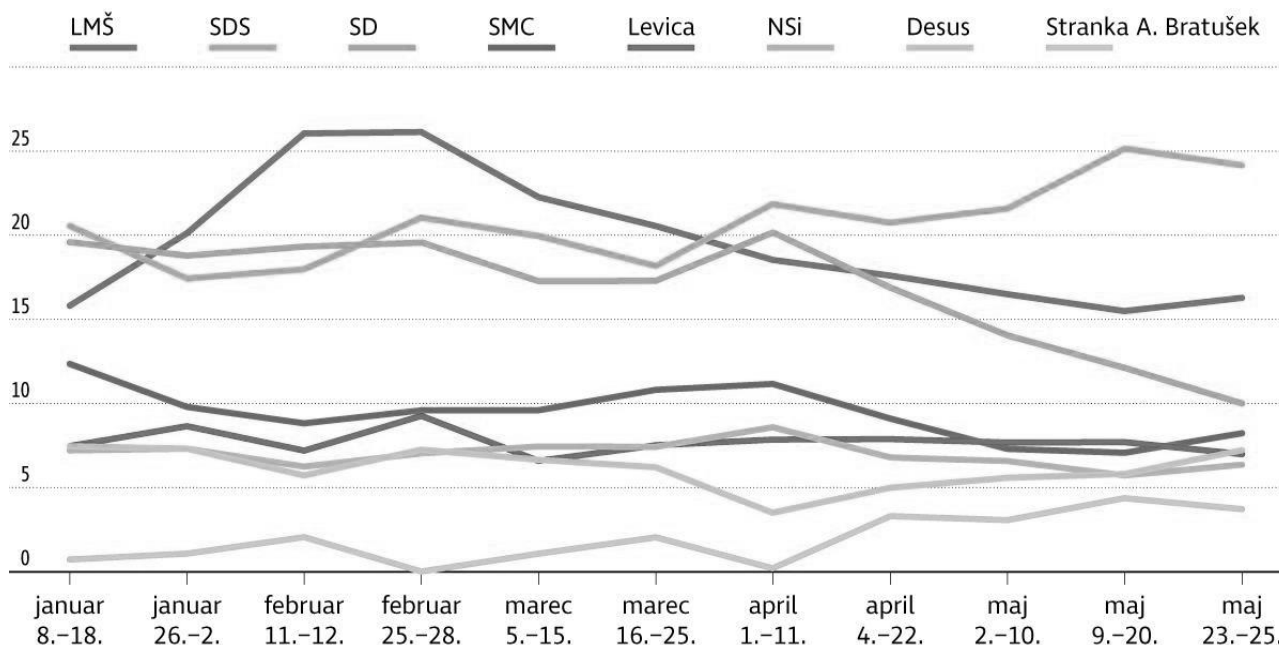
Na slovenskim je izborima (Krašovec i Haughton, 2014b), ali i diljem okolnih zemalja (Sikk, 2012; Haughton i Deegan-Krause, 2015), postalo pravilo da neka nova stranka osvaja značajan udio glasova. Godine 2011., dvije stranke koje su osnovane nekoliko tjedana prije izbora – Lista Zorana Jankoviča – Pozitivna Slovenija te Lista Gregora Viranta, osvojile su zajedno 37 posto glasova. Tri godine kasnije, još je jedna stranka osnovana tek mjesec dana prije izbornoga dana – Stranka Mire Cerara – osvojila gotovo 35 posto glasova.

Kao što smo bili primijetili 2014. godine, "parlamentarni izbori i stranačka politika u Sloveniji postali su predvidljivi u svojoj nepredvidljivosti" (Krašovec i Haughton, 2014a). Prema

Tim Haughton, izvanredni profesor europske politike (*Reader*) na Odsjeku za političku znanost i međunarodne odnose na Sveučilištu u Birminghamu. E-pošta: t.j.haughton@bham.ac.uk.
Alenka Krašovec, redovna profesorica na Katedri za analizu politika i javnu upravu Fakulteta društvenih znanosti Sveučilišta u Ljubljani. E-pošta: alenka.krasovec@fdv.uni-lj.si.

Grafikon 1. Trend gibanja potpore strankama, siječanj – svibanj 2018.**Trend gibanja potpore strankama v letošnjem letu**

v odstotkih

DELO

Izvor: Bulatović i Kos, 2018.

tome ne bi trebalo čuditi što je još jedna nova stranka zauzela središnje mjesto na izborima 2018. godine.

U srži Šarčeve privlačnosti biračima bila je nova politika, kao i poziv za novom generacijom političara. Međutim, on sâm nije bio pitomac u politici. Bivši politički satiričar je od 2010. godine gradonačelnik gradića Kamnika te se u jesen 2017. godine natjecao na predsjedničkim izborima, na kojima je uz malu razliku u drugome krugu izgubio od dotadašnjeg predsjednika Boruta Pahora, no svima je postala vidljiva njegova nacionalna

Na slovenskim je izborima, ali i diljem okolnih zemalja, postalo pravilo da neka nova stranka osvaja značajan udio glasova

perspektiva (Krašovec, 2017). Nakon brojnih medijskih nagađanja, par mjeseci kasnije je najavio kako će se stranka koja nosi njegovo ime natjecati na parlamentarnim izborima. Do veljače 2018. godine, njegova je lista već predvodila prema ispitivanjima javnoga mnijenja, uz potporu od gotovo četvrtine birača.

Međutim, unatoč aktivnoj kampanji i putovanju po cijeloj zemlji u autobusu, tijekom posljednja dva mjeseca prije izbornoga dana, potpora za Šarca je pala. Drugo mjesto na izborima za LMŠ (12,7 posto), uz, očekivano, najsnažniju potporu na biračkim mjestima u Kamniku i okolici, djelomično je

bilo posljedica Šarčeve nemogućnosti predstavljanja detaljnih i koherentnih javnopolitičkih zamisli kada bi novinari i suparnici stisnuli u televizijskim sučeljavanjima.

Pad potpore za nekadašnjeg komičara i glumca ponešto potvrđuje staru izreku da je sve stvar pravoga trenutka, kako u politici, tako i u komediji. Kao što pokazuju izbori 2011. i 2014. u Sloveniji, kao i drugdje u susjedstvu, primjerice 2016. u Slovačkoj (Haughton, Malová i Deegan-Krause, 2016), rano započinjanje može biti kontraproduktivno. Često je bolje osnovati stranku tik pred izbore. Na taj način, stranka može zajahati val optimizma i entuzijazma prije nego li počnu izranjati teška pitanja oko konkretnih detalja.

Kako pobijediti Janšu?

Premda je Šarec puno govorio o "novoj politici", dobar dio njegove privlačnosti dolazio je od vječnog izazova slovenske politike – tko može pobijediti Janeza Janšu? Doista, premda je "privlačnost novoga" (Sikk, 2012) bila važan dio Jankovičeve, Virantove i Cerarove privlačnosti na prethodnim izborima, glavnina njihove atraktivnosti proizlazila je iz toga što su se prezentirali kao političari koji mogu spriječiti Janšu i Slovensku demokratsku stranku (SDS) na čijem je čelu bio zadnjih četvrt stoljeća, da dođu na vlast.

Kao i na prethodnim izborima, SDS-ov pristup biračima temeljio se na Janšinoj osobnosti i iskustvu. Doista, na jednoj od snimaka na stranačkim Facebook stranicama tijekom posljednjeg tjedna kampanje, Janša sjedi u svojem uredu, izgledajući

Tablica 1. Rezultati slovenskih parlamentarnih izbora u srpnju 2014. i lipnju 2018.

Stranka	2014.		2018.	
	Glasovi (%)	Mandati	Glasovi (%)	Mandati
Slovenska demokratska stranka (SDS)	20,7	21	24,9	25
Lista Marjana Šarca (LMŠ)	/	/	12,6	13
Socijalni demokrati (SD)	6,0	6	9,9	10
Stranka modernog centra (SMC)*	34,5	36	9,7	10
Ljevica**	6,0	6	9,3	9
Nova Slovenija – Kršćanski demokrati (NSi)	5,6	5	7,1	7
Stranka Alenke Bratušek (SAB)***	4,4	4	5,1	5
Demokratska stranka umirovljenika Slovenije (DeSUS)	10,2	10	4,9	5
Slovenska nacionalna stranka (SNS)	2,2	0	4,1	4
Nacionalne manjine****		2		2
Ostali	12,6	0	12,4	0

Izlaznost: 52,6%

Masno otisnuto: Stranke članice Cerarove vlade 2014.-2018.

* Godine 2014. stranka se zvala Stranka Mire Cerara (SMC).

** Godine 2014. četiri su stranke formirale koaliciju pod nazivom Združena ljevica, no 2017. godine dvije od te četiri stranke su se spojile u novu stranku nazvanu Ljevica.

*** Godine 2014. stranka se zvala Savez Alenke Bratušek (ZaAB).

**** Talijanska i mađarska nacionalna manjina svaka imaju po jedan zajamčeni mandat.

sav jako premijerski, te izjavljuje kako ono "zna recept za uspjeh".

Međutim, SDS u svojem pristupu biračima nije samo stavljao naglasak na Janšu. Iskoristivši taktiku Viktora Orbána, SDS je primijenio protuimigrantsku retoriku, kritiziravši kvote i liberalne migracijske politike zbog njihovog utjecaja na sigurnost i kulturu Slovenije i njenih građana. Oslanjajući se ove teme, Janša je projicirao sebe kao najbolju osobu za obranu Slovenije, što mu je pomoglo priskrbiti 25 posto glasova.

Protuimigrantska retorika i povećana važnost identitetske politike također je pripomogla krajnje desnoj Slovenskoj nacionalnoj stranci (SNS) i njenom šarenom i kontroverznom vođi Zmagi pl. Jelinčiču. SNS je osvojio 4,2 posto glasova te se vratio u parlament nakon sedam godina izbjivanja.

Kao što pokazuje *Tablica 1*, zajedno sa SNS-om čak je devet stranaka uspjelo ući u parlament, po prvi put od izbora 1990. godine. Podaci Državnog izbornog povjerenstva (2018) pokazuju kako je samo nešto malo više od polovice birača izašlo na birališta (52,6%). Dok su razlike između izlaznosti žena i muškaraca bile male, primjetna je velika razlika između dobnih skupina, uz veću izlaznost starijih birača. Primjerice, 40,5 posto birača u dobnoj kohorti 18-30 je glasovalo, a u skupini starijih od 60 njih 59,6 posto (Državno izborno povjerenstvo, 2018).

Kampanje su važne

Kampanje imaju dvostruku ulogu – imaju za cilj mobilizirati uvjereni pristaše i članove, ali i potaknuti birače da promijene svoje preferencije od jedne stranke prema drugoj. SDS-ova strategija se očito ravnala prema prvoj ulozi kampanje. Uzme li se u obzir da je Janša političar kojega se ili voli ili mrzi te funkcionira broj 33-34 - ožujak - lipanj 2018.

kao polarizirajuća figura u slovenskoj politici, a birači ga dobro poznaju, malo je građana koje bi SDS mogao tijekom kampanje pridobiti na svoju stranu. Stoga je SDS-ova strategija bila mobilizirati svoju bazu te sebi naklonjene birače. Stranka je uložila puno vremena i energije u kampanju od vrata do vrata, no također je kombinirala ovu tradicionalnu strategiju s vrlo aktivnom prisutnošću na *Facebooku* i *Twitteru*. Ovakav se pristup pokazao jako učinkovitim, budući da je 86,6 posto birača koji su glasovali za SDS 2014. godine ostao vjeran istoj stranci i 2018. godine (Inštitut Mediana, 2018).

Premda je Šarec puno govorio o "novoj politici", dobar dio njegove privlačnosti dolazio je od vječnog izazova slovenske politike – tko može pobijediti Janeza Janšu?

Vjerojatno svjestan kako na prethodnim izborima nije samo mobilizirao pristaše, već je djelovao i kao glavni regrutacijski motiv za SDS-ove protivnike, u kampanji 2018. godine Janša se u televizijskim sučeljavanjima pokušavao projicirati u umjerenijem, državničkom svjetlu, naglašavajući svoju stručnost i iskustvo, kao i jasan i koherentan program svoje stranke. Često je drugim članovima SDS-a prepuštao da udaraju u protuimigrantske bubnjeve i upuštaju se u ekstremniji pristup u javnim sučeljavanjima i medijskim istupima.

Potpuno oprečno izborima 2011. i 2014., kada su Jankovič i Cerar svaki prikupili oko trećinu glasova, na ovogodišnjim izborima protujanšine snage nisu se okupile oko jedne stranke. Naposljetku se velik broj glasova birača koji su tjedan dana prije izbornog dana bili neodlučni ravnomjerno rasporedio među svim strankama. Premda su 45,3 posto onih koji su glasovali za LMŠ 2014. godine bili birači SMC-a, samo 21,3 posto onih koji su dali glas Ceraru 2014. je stalo iza Šarca 2018. godine (Inštitut Mediana, 2018); što sugerira da je nova dinamika "stranačkog podsustava novih stranaka", u kojemu nove stranke zamjenjuju još novije stranke, bila slabije izražena 2018. godine nego li ranije (Haughton i Deegan-Krause, 2015).

Opstanak Stranke modernog centra

Kada je Šarec objavio svoju namjeru sudjelovanja na nadolazećim izborima, Cerarova je stranka, koja je 2015. promijenila ime iz Stranke Mire Cerara u Stranku modernog centra, tavorila je prema ispitivanjima javnoga mnijenja na niskim granama. Cerar je 2014. godine pobijedio zahvaljujući, djelomično, svojoj nepolitičkoj pozadini pravnog stručnjaka, no potpora za njegovu stranku također je bila plod velikih očekivanja od njegove sposobnosti da promijeni političku kulturu u zemlji i ostvari gospodarska poboljšanja nakon posljednjih par turbulentnih godina u slovenskoj politici (Krašovec i Haughton 2014a).

Međutim, do rane 2018., Cerarova je popularnost narušena neispunjenim obećanjima, nemogućnošću da se ispune visoka očekivanja te mišljenjem kako njegova stranka nije dorasla izazovima koji su snažili Sloveniju, bez obzira na to što se za vrijeme njegova mandata gospodarstvo bilo značajno oporavilo. Zdravstveni je sustav bio Cerarova Ahilova peta. Njegova je vlada bila obećala zdravstvenu reformu, no za vrijeme njego-

Rezultat SD-a bio je djelomično proizvod širih izazova s kojima se suočavaju socijaldemokratske stranke diljem Europe

vog obnašanja premijerske dužnosti, liste čekanja za operacije i specijalističke preglede povećale su, a s njima i nezadovoljstvo s performansama njegove vlade.

Cerar je u ožujku dao ostavku na mjesto predsjednika vlade zbog nekoliko razloga – Vrhovni je sud odlučio poništiti referendum iz rujna 2017. o *Zakonu o izgradnji i upravljanju drugim željezničkim trakom pruge Divača-Kopar*; val štrajkova i prosvjeda radnika u javnom sektoru koji su tražili ne samo kraj mjera štednje koje su uvedene kako bi sanirala financijska i ekonomska kriza, već i povećanje plaćanja s obzirom na poboljšanje gospodarskog stanja u zemlji; te niz sukoba između koalicijskih partnera. Međutim, nakon što se odrekao premijerske fotelje, a natezanja koalicijskih partnera nestala s novinskih naslovnica, vratio se njegov imidž pristojnoga i staloženog predsjednika vlade. Pa ipak, to mu je pripomoglo da tek blago poveća popularnost svoje stranke, na tik ispod 10 posto.

Protok vremena također je pomogao još jednoj bivšoj premijerki, Alenki Bratušek. Njena Stranka Alenke Bratušek (SAB) prešla je četverpostotni izborni prag zahvaljujući pozitivnijoj evaluaciji njenog mandata na čelu vlade (2013.-2014.), kada je pokušavala kormilariti Slovenijom kroz nemirno more ekonomske krize. Međutim, njena stranka svoj uspjeh također duguje

Manjinska koalicijska vlada pod Šarcem (jedinствена situacija za novoformiranu vladu u Sloveniji) koju čini pet stranaka (LMŠ, SMC, SD, DeSUS te SAB), uz potporu Ljevice iz parlamenta, bit će šarolika i potencijalno razjedinjena, što će predstavljati izazov za novog i neprokušanog predsjednika vlade.

jasnom obraćanju umirovljeničkim biračima. Doista, čak 36,7 posto birača SAB-a su bili u demografskoj kohorti iznad 65 godine života (Inštitut Mediana, 2018). Stranka Alenke Bratušek tako je otela glasove slovenskoj stranci umirovljenika (DeSUS). Pa ipak, pad popularnosti DeSUS-a povezan je i s radom vođe stranke Karla Erjavca kao ministra vanjskih poslova, kao i s odlukom da se prezentira kao jasno lijevo orijentirana stranka putem stvaranja koalicije lijevoga bloka s Jankovičevom Pozitivnom Slovenijom (koja se naposljetku uopće nije natjecala na izborima).

Cerar i Bratušek oboje pokazuju kako sudbina novih stranaka koje završe u izvršnoj vlasti ubrzo nakon što su osnovane ne mora nužno pratiti devizu – živi brzo i umri mlad (Haughton i Deegan-Krause 2015). Nove stranke mogu postići reizbor ako pokažu barem malo javnopolitičkog uspjeha, čak i ako pozitivne reakcije ne budu odmah vidljive, te ako se uspio na jasan način obratiti nekom dijelu biračkoga tijela te na taj način postanu njegov "stjegonoša" (Deegan-Krause i Haughton 2018).

Ljevica po strani

Početak travnja, Socijalni su demokrati (SD) bili prema anketama na 20 posto, rame uz rame sa SDS-om i LMŠ-om. Postojale su određene spekulacije da bi možda SD, a ne Šarec, mogao postati okosnica protujanšinih birača. Međutim, od travnja nadalje, popularnost stranke u anketama počela je opadati, u velikoj mjeri zbog beživotne kampanje i izostanka dinamičnog vodstva koje je trebao pružiti Dejan Židan. Stranka je pala na 9,9 posto, što je značajno poboljšanje naspram 6 posto ona prethodnim izborima i na neki način uspjeh s obzirom na to da su prethodni saziv parlamenta proveli kao dio izvršne vlasti. Međutim, uzmu li se u obzir predizborne ankete, taj je rezultat došao kao razočaranje.

Rezultat SD-a bio je djelomično proizvod širih izazova s kojima se suočavaju socijaldemokratske stranke diljem Europe od početka gospodarske krize 2008. godine. Upravljanje zemljom tijekom izazovnih vremena uz istovremeno ispunjavanje obećanja o socijalnoj pravdi se pokazalo teškim za mnoge umjerene stranke na ljevici.

SD je na lijevom boku izgubio glasove od Ljevice čije je zazivanje povećanja države blagostanja, javnoga sektora i radničkih prava pozitivno odjeknulo u dijelu biračkoga tijela, posebice kod mlađih i obrazovanijih birača. Ljevica je na nacionalnoj razini osvojila 9,3 posto glasova, no u dobnoj skupini 18-24 dobila je čak 16,3 posto potpore, a u nekim dijelovima Ljubljane izmila je i na prvo mjesto. Ova je stranka također na svoju stranu privukla najveći udio birača s fakultetskom diplomom (53 posto) (Inštitut Mediana, 2018).

Okupljanje koalicije

Premda je Janšin SDS završio na prvom mjestu, nije bilo jasno hoće li moći formirati vladu. Sve su stranke, izuzev SNS-a i konzervativne Nove Slovenije isključile mogućnost koaliranja sa SDS-om. Da bio premijer u dva mandata ponovno zasjeo na čelo slovenske vlade, vođe jedne ili dviju stranaka bi trebali pogaziti svoju riječ.

Nakon dva mjeseca sastanaka, pregovora i zbujujućih skupova miješanih signala koje su odašiljale stranke i pojedinačni političari, Šarec je u kolovozu 2018. konačno uspio skupiti dovoljno ruku u parlamentu kako bi bio nominiran za premijera. Međutim, manjinska koalicijska vlada pod Šarcem (jedinstvena situacija za novoformiranu vladu u Sloveniji) koju čini pet stranaka (LMŠ, SMC, SD, DeSUS te SAB), uz potporu Ljevice iz parlamenta, bit će šarolika i potencijalno razjedinjena, što će predstavljati izazov za novog i neprokušanog predsjednika vlade. Različiti interesi i prioritete mogli bi djelovati kao centrifugalne snage koje će razbiti koaliciju, što povećava mogućnost prijevremenih izbora. Pa ipak, strah od gubitka ministarskih položaja i kontrole nad ministarstvima, zajedno s bojazni od alternativne vlade pod Janšom, djelovat će kao centripetalne snage.

Prodrmani, no ne i uzdrmani

Ovogodišnji slovenski izbori donijeli su uobičajenu mješavinu s kojom su upoznati poznavatelji zemalja i političkih stranaka u ovom dijelu Europe – novi akter na sceni zazivanjem nove politike prodrma sustav i postiže više nego dobar uspjeh, no neke starije, etablirane stranke uspijevaju ojačati svoju biračku potporu okretanjem identitetskoj politici i insceniranjem sebe kao odvažnih branitelja protiv liberalnih snaga.

Uzme li se u obzir izazov vladanja u doba kada su očekivanja porasla, a globalni pritisci izazivaju kretanje ljudi, a pružanje

ekonomskog uspjeha i socijalne pravde je teško, možda bismo više trebali biti začuđeni činjenicom što nema i više turbulencija u stranačkom natjecanju. Čini se da će se sezona uragana nastaviti.

Literatura

- Bulatović, Katarina i Kos, Suzana (2018) Kdo bo uspešnejši v lovu na neopredeljene volivce. *Delo* 26. svibnja. <http://www.delo.si/novice/slovenija/kdo-bo-uspesnejsi-v-lovu-na-neopredeljene-volivce-54199.html> Pristupljeno 26. svibnja 2018.
- Deegan-Krause, Kevin i Haughton, Tim (2018) Surviving the Storm: Factors Determining Party Survival in Central and Eastern Europe. *East European Politics and Societies* 32 (3): 473-492.
- Državno izborno povjerenstvo (Državna volilna komisija) (2018) Udeležba po spolu in starostnih strukturah. <http://www.dvkr-si/index.php/si/strani/udelezba-po-spolu-in-starostnih-strukturah-dz-2018> Pristupljeno 28. kolovoza 2018.
- Haughton, Tim i Deegan-Krause, Kevin (2015) Hurricane Season: Systems of Instability in Central and East European Party Politics. *East European Politics and Societies* 29 (1): 61-80.
- Haughton, Tim; Malová, Darina i Deegan-Krause, Kevin (2016) Slovakia's newly elected parliament is dramatically different and pretty much the same. Here's how. *Washington Post* 9. ožujka. <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2016/03/09/slovakias-newly-elected-parliament-is-dramatically-different-and-pretty-much-the-same-heres-how/> Pristupljeno 9. ožujka 2016.
- Krašovec, Alenka (2017) A battle between change and experience in Slovenia. *State of the Left Blog* 7. studenog. <https://www.stateoftheleft.org/battle-change-experience-slovenia/> Pristupljeno 7. studenog 2017.
- Krašovec, Alenka i Haughton, Tim (2014a) Having won Slovenia's elections, political newcomer Miro Cerar will have to make tough decisions if he is to bring stability to a new government. *LSE EUROPP Blog* 18. srpnja. <http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2014/07/18/having-won-slovenias-elections-political-newcomer-miro-cerar-will-have-to-make-tough-decisions-if-he-is-to-bring-stability-to-a-new-government> Pristupljeno 18. srpnja 2014.
- Krašovec, Alenka i Haughton, Tim (2014b). Privlačnost novog: nove stranke i promjena stranačkog sustava u Sloveniji. *Političke analize* 5 (19): 48-53.
- Inštitut Mediana (2018) Vzporedne parlamentarne volitve. <https://siol.net/novice/volitve-2018/jansa-mocno-zmagal-sarec-drugi-v-parlament-tudi-jelincic-469218> Pristupljeno 28. kolovoza 2018.
- Sikk, Allan (2012) Newness as a winning formula for new political parties. *Party Politics* 18 (4): 465-486. ■